

Отож – розвиток співацького голосу є важливою складовою процесу фахової підготовки студентів, спрямованою на формування професійних якостей майбутнього педагога-вокаліста та педагога-музиканта, художньо-естетичних смаків, здатності до художньо-творчої діяльності.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Антонюк В.Г. Постановка голосу: навчальний посібник для студентів вищих муз. навч. закладів / Валентина Геніївна Антонюк. – К.: Українська ідея, 2000. – 68с.
2. Антонюк В. Г. Формування української вокальної школи : історико – культурний аспект : дослідницька праця / Валентина Геніївна Антонюк. - К.: Українська ідея, 1999. - 24с.
3. Апраксина О.А. Методика музикального виховання в общеобразовательной школі / О.А. Апраксина. – М.: Просвещение, 1982. – 221с.
4. Стахевич О. Основи вокальної педагогіки: Ч.1. Природно наукові теорії сольного співу: курс лекцій: навч. посібник для студентів диригентсько-хорових факультетів музичних і педагогічних вузів / О.Стахевич. – Суми, 2002. – 91с.
5. Юцевич Ю.Є. Музика: словник-довідник / Юрій Євгенович Юцевич. – Тернопіль: навчальна книга – Богдан, 2003. – 352с.
6. Юцевич Ю.Є. Теорія і методика розвитку співацького голосу : Навч.-метод. посібник для викладачів і студентів мистецьких навчальних закладів, учителів шкіл різного типу / Юрій Євгенович Юцевич; ін-т змісту і методу навчання. – К., 1998. – 158с.

Киналь Ю.

Науковий керівник – Тютюнник І.С.

ДЕЯКІ АСПЕКТИ ТЕРМІНОЛОГІЇ В УКРАЇНСЬКОМУ БІСЕРОПЛЕТІННІ

Мистецтво оздоблення одягу та прикрас дрібними скляними намистинами, бісером і стеклярусом – один із стародавніх, але маловідомих видів української народної творчості, яке зараз відроджується і набуває широкого застосування у роботах професійних митців та аматорів.

На початок ХХ ст. маємо досить багато мистецтвознавчих праць, де описано історію використання оздоби з бісеру та подібних матеріалів. Це питання ґрунтовно найбільше висвітлена в працях Є. Вільчевської, Е. Джигурди-Литвинець, О. Косміної та ін. [4; 6; 7]. Так, у дослідженні Є. Джигурди-Литвинець добре проаналізовано різні види ручного вишивання і нанизування, але не виділено використання намистин в оздобі різноманітних виробів. У Є. Вільчевської немає історичної та регіональної різноманітності назв бісеру, О. Косміна виявила типологію прикрас із бісеру і оздоблення ними народного одягу, проте приділила недостатню увагу видам бісеру. Тому, досліджуючи історію виникнення і розвитку мистецтва бісероплетіння в Україні, спробуємо висвітлити це питання комплексно.

Метою статті є визначення особливостей застосування термінології українського бісероплетіння. Для цього необхідно виявити різноманітність видів бісеру в традиційному мистецтві та визначити їх словесне означення, прослідкувати застосування оздоби в народному одязі і в сучасному мистецтві.

В Україні здавна вишивали намистом і бісером. Пацьорки, пацьорки, цятки, маніста, лелельки, коральки, коралики, дьондятка, дьондя, дробенька – дрібні різнобарвні круглі або багатогранні, скляні чи металеві зерна з наскрізним каналом. У І ст. до н. е. – І ст. н. е. тут було знайдено взуття та предмети побуту, вишиті непрозорим бісером, золотими нитками та коштовним камінням. У Х – ХІ ст., крім вишивання лляними, шовковими, золотими й срібними нитками на Русі, існувало «садження» – вишивання перлами, коралями, коштовним камінням [1, 178]. «Золотим віком» бісеру на Україні була друга половина ХVІІІ – перша половина ХІХ ст. З нього виготовляли найрізноманітніші вироби: церковні прикраси, гаманці, чохла для скриньок, чорнильниць і чубуків¹, бісером вишивали рясни, сорочки і картини, обшивали взуття [11, 278].

Кольоровий стеклярус, бісер і лелітки у другій половині ХІХ ст. з'явилися в оздобленні жіночого одягу та головних уборів. Металевий і порцеляновий бісер, чорний блискучий бісер і

¹ Чубук – це порожниста частина курильної трубки, через яку курець втягує дим.

стеклярус широко застосовували у побуті городяни в кінці XIX – на початку XX ст. Його використовували для оздоблення ридикюлів і гаманців; прикрашали накидки, рогонди і капелюхи; вишивали ліфи й подоли суконь, робили торочки й підвіски, гудзики, пояси, пряжки тощо [6, 179].

Далі ми подамо короткий огляд термінів, пов'язаних з бісером і бісероплетінням.

За А. Пасічним, бісер (араб. бусра, штучна перлина) – дрібненькі скляні кольорові намистини зернятка (з наскрізними отворами) для нанизування їх на нитку. Різновид бісеру у вигляді різнокольорових коротких трубочок зі скла називається стеклярусом. Вироби, виготовлені з бісеру, також називаються бісером [12, 21].

Чіткіше цей термін пояснений Є. Вільчевською: бісер – це дрібні круглі або багатогранні кульки зі скла, металу, пластмаси, кістки з наскрізними отворами для нанизування. Розміри круглого бісеру прийнято визначати номерами залежно від діаметру. Чим дрібніший бісер, тим більший його номер. Найдрібніший бісер має діаметр близько 1 мм, а найбільший – 4,5 мм. [4].

Бісер у Галичині називали також «пацьорками» (в буковинських селах він був відомий як «цятки», а на Закарпатті як «дьондятка»). Тодішні бісеринки були значно менші, ніж уживані нині: «Гра у бісер тривала довго, бо низали той дрібен мачок лиш ниткою, без голки, а щоб нитка була твердішою, вмочували кінчик у віск» [15].

Бісер мав свої різновиди. Так, «рубка», або рубаний бісер – це циліндрики (короткі трубочки). Їх довжина (на відміну від стеклярусу) приблизно дорівнює діаметру. Бісер і рубка можуть бути прозорими, непрозорими, блискучими, матовими, з перламутровим покриттям, «молочними», «дзеркальними».

Намистини – завжди крупніші від бісеру, їх діаметр перевищує 4,5 – 5 мм. Грановані намистини часто називають «кристалами», витягнуті – «рисом». Намистини з грубо оброблених каменів або бурштину, що мають неправильну форму і сторонні вкраплення називаються рустикальними. Намистини у селах Устя і Дністрове Борщівського району відомі під назвою «перли», «вівсик» [3, 38].

Стеклярус – трубочки з кольорового скла або пластмаси. Розмір визначається довжиною трубочки вираженої в сантиметрах, він буває також крученої форми. Стеклярус у селах Устя і Дністрове Борщівського району називали «січка» [3, 38].

Страз – це імітація дорогоцінного каміння, зроблена, як правило, зі свинцевого скла. Стрази мають металеві пристосування для кріплення, або отвори.

Блискітки – маленькі плоскі блискучі кружечки або пластинки різної форми для прикраси одягу або предметів побуту. Мають отвори для кріплення і можуть бути виконані з металу, скла, слюди, синтетичних матеріалів [4, 36].

Пайетки – плоскі металеві різнокольорові кружечки, гладкі або гофровані, круглі або багатогранні [13, 432].

Залежно від місця в комплекті одягу прикраси з бісеру поділяють на шийні, нагрудні, поясні, наспинні. Ними прикрашали голову, коси, головні убори, зап'ястки рук [9, 165].

У наш час, поряд з оздобленням одягу та виготовленням прикрас, бісер використовують у станкових роботах. Застосування бісеру подане у нижче наведених таблицях.

Найпопулярніша народна прикраса з бісеру мала вигляд плетеної стрічки, яка щільно облягала шию. Це – силянка, вона ж драбинка, ширинка, ланка [14, 54]. Часом силянку плели у формі зубчиків, часом доповнювали підвісками. Вужчу силянку вдягали щодня, ширшу – в неділю. Тепер уже невідомо, хто додумався поширити її до круглого комірця – кризи (від німецького Kreis – коло). Але припала вона до смаку багатьом. Найбільше любили кризи бойки та лемки. Лемківські модниці виплітали собі такі величезні кризи, що немов пелерини цілком накривали груди й плечі.

Коралове намисто – справжній феномен. Чужинецьке, воно, проте, в Карпатах вважалося рідним. Дороге, однак усі його мали. Дуже давнє, але з моди не виходило. Наші прабабусі любили коралі за теплий полиск, вірили, що вони – лікувальні, що долають усякі чари завдяки червоному кольору-оберегу. Вважали, що у здорової жінки коралове намисто яскраве й блискуче, а на хворій – блякне й тьмяніє. Цікаво, що у Галичині саме слово «коралі» згодом стало вживатися на позначення будь-якого намиста, а власне коралові коралі називали «правдивими», «щирими» [15].

В Україні прикраси з бісеру найпоширеніші в західних областях – Закарпатській, Львівській, Івано-Франківській, Чернівецькій, в окремих селах Тернопільської, Хмельницької,

Вінницької, Житомирської областей. Тут побутує безліч місцевих назв таких прикрас, але найбільш уживаною й узагальненою залишається гердан [7, 145]. Герданом називали плетену вовняну тасьму, на якій носили хрестик і металеві прикраси, а також ажурну чи ткану смужку та ажурний комір з різнобарвного бісеру [2, 96].

Бісерні прикраси могли бути у вигляді смуги або опліччя і мали свої локальні особливості за формою та способом плетіння, малюнком, колоритом, вони гармонійно поєднувались з вишивкою. Від техніки нанизування (силяння) бісеру на нитку або волосінь походить назва цих виробів – «силянки», «сильованки», «силенки», а від переплітання ниток між собою – «плетенки», «плетінки». Ткані нашійні бісерні прикраси у вигляді досить вузької смуги називалися «гердани», «герданки», «гарди», «крайки», «ланцки», «драбинки», «рядки», «цятки», «пупчики», «очко», «басаман», «вівсьорок» (чоловіча прикраса) [5]. Бойківські нагрудні прикраси з бісеру – «міци» або «шлейки» були у вигляді двох смуг, з'єднаних спереду. Візерунчаста шийна прикраса, виткана з бісеру, зустрічалася, крім західних областей України також на правобережжі Дніпра під назвою «лучка» [10, 199].

Бісером і стеклярусом поряд з вишивкою нитками прикрашали безрукавний плечовий одяг (камізелки, шнурівки, кептарі, керсетки, горсетки, горсики, безрукавки, кабати, лайбики) [5]. Бісером та лелітками прикрашали і взуття. Зокрема, західноукраїнські постолі – «морщенці», жіночі чобітки «чорнобривці», жіночі шнуровані черевички, чоботи «закочувані фіжми» у Закарпатті і «рисовані» чоботи на Івано-Франківщині [8, 34].

Використання бісеру має подальший розвиток і в наш час. Наявність матеріалу, збереження народного досвіду плетіння або ткацтва прикрас із бісеру, їх доступність у виконанні – зробили цей вид народної творчості доволі поширеним у наші дні в Україні та за її межами.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Білан М. С., Український стрій /М. С. Білан, Г. Г. Стельмашук. – Львів: Вища школа, 2000. – 212 с.
2. Бондарева Н. А. Рукоделие из бисера /Н. А. Бондарева, Л. И. Бурундукова. – М.: Мартин, 2000. – 139 с.
3. Булгакова-Ситник Л. Подільська народна вишивка: Етнографічний аспект /ред. О. М. Козакевич. – Львів: Інститут народознавства НАН України, 2005. – 328 с.
4. Вільчевська Є. Азбука бісероплетіння. Секрети майстерності. Матеріали. Техніка /Є. Вільчевська. – К.: Мода і рукоділля, 2007. – 72 с.
5. Гуцульські говірки – короткий словник /авт. – уклад. Закревська Я.]. – Львів: Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича Національної академії наук України, 1997. – 232 с.
6. Джигурда-Литвинець Е. М. Ручне вишивання і нанизування /Е. М. Джигурда-Литвинець. – К.: Вища школа, 2004. – 134 с.
7. Косміна О. Традиційне вбрання українців /О. Косміна. – К.: Балтія – Друк, 2008. – 341 с.
8. Кульчицька О. Л. Народний одяг західних областей УРСР /О. Л. Кульчицька. – К.: Вища школа, 1959. – 156 с.
9. Матейко К. І. Український народний одяг /К. І. Матейко. – К.: Вища школа, 1977. – 223 с.
10. Ніколаєва Т. О. Український костюм. Надія на ренесанс /Т. О. Ніколаєва. – К.: Либідь, 2005. – 311 с.
11. Николаева Т. А. Украинская народная одежда /Т. А. Николаева. – К.: Наукова думка, 1988. – 451 с.
12. Пасічний А. М. Образотворче мистецтво. Словник-довідник /А. М. Пасічний. – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2008. – 216 с.
13. Українська діалектна лексика: зб. наукових праць / [ред. Аркушин Г.]. – К.: Наукова думка, 1987. – 562 с.
14. Шухевич В. Гуцульщина /В. Шухевич. – Львів: Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича Національної академії наук України, 1989. – 101 с.
15. Кирпан А. Енциклопедія туро сфери України [електронний ресурс]/ Кирпан А. – Режим доступу: <http://ethnos.lemky.com/history/354-pisan-pacorki-na-blenku-shiyu.html>

Осецька Ю.

Науковий керівник –Тютюнник І.С.

МІСЦЕ ВОСКОВОЇ ПЛАСТИКИ У СКУЛЬПТУРІ МАЛИХ ФОРМ

Постановка проблеми. Велика кількість різних матеріалів для скульптури зумовила зацікавленість до дрібної пластики. Більшість її – це ексклюзивні, унікальні роботи. Автори намагаються використовувати оригінальні форми і матеріали, наприклад віск, сир, шоколад. Увага до малої пластики у глядачів і художників зростає з кожним роком. Художників це